

مشرویت در حکومت های ایرانی تبار

طاهر یان ناآل بویه

دکتر عبداللہ ساجدی

استادیار کرده تاریخ دانشگاه پیام نور

دکتر یونسک خسروی کی

دانشیار کرده تاریخ دانشگاه پیام نور

عنوان و نام پدیدآور	مشروعیت در حکومت‌های ایرانی تبار طاهریان تا آل بویه. ساجدی، عبدالله، ۱۳۵۵
مشخصات نشر	تهران، ندای تاریخ، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری	۱۸۲ ص
شابک	۹۶۸-۶۰۰-۹۷۳-۸۸-۳-۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
شناسه افزوده	خسرویگی، هوشنگ، ۱۳۴۶
موضوع	مشروعیت - حکومت - ایران - تاریخ - قرن ۵ - ۳ ق
رده بندی کنگره	JC / ۴۹۷ / ۲ / ۵ / ۱۳۹۷
رده بندی دی‌سی	۳۲۰ / ۰۱۱
شماره ثبت کتابخانه ملی	۵۲۰۵۲۶۹

مشروعیت در حکومت‌های ایرانی تبار طاهریان تا آل بویه

پدیدآورندگان: عبدالله ساجدی و هوشنگ خسرویگی

حروفچینی، صفحه آرایی و نظارت: موسسه و انتشارات ندای تاریخ

چاپ و صحافی: روز

چاپ اول: ۱۳۹۷

تیراژ: ۱۰۰۰

شابک: ۹۶۸-۶۰۰-۹۷۳-۸۸-۳-۰

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ و در اختیار موسسه و انتشارات ندای تاریخ است

فهرست

۱	مقدمه
۳	فصل اول: تعریف مفاهیم
۳	مفهوم مشروعیت
۶	حاکمیت و مشروعیت
۷	مشروعیت و اقتدار
۹	جایگاه مشروعیت
۱۶	مشروعیت اول و مشروعیت ثانویه
۱۷	نظریه‌های مشروعیت
۱۷	- استیلاء و غلبه
۱۸	- سنت
۱۹	- کاریزما بودن (فره)
۲۰	- مشروعیت قانونی
۲۲	- مشروعیت الهی و دینی
۲۵	- مقبولیت عمومی (رعیت‌پروری)
۲۷	مؤلفه‌های مشروعیت
۲۹	فصل دوم: مشروعیت در حکومت‌های ایرانی تبار
۳۴	- استیلاء
۳۸	- دین و دستگاه خلافت عباسی
۴۳	- توانمندی نهادی
۴۶	میراث کهن
۴۶	تبار و سلسله نسب
۴۸	- وراثت (فرّشاهی)
۴۹	- فرهنگ ایرانی
۵۰	- رعیت‌پروری

فصل سوم: طاهریان و مسئله مشروعیت	۵۳
دین و دستگاه خلافت عباسی	۵۹
تجدیدگر حیات سیاسی	۶۶
رعیت پروری	۶۷
عدالت پروری	۷۰
تکیه‌گاه دهقانی و توجه به اهل خرد	۷۲
فصل چهارم: صفاریان و مسئله مشروعیت	۷۷
مبنای استیلایی	۸۰
مسئله دین	۹۳
میراث کهن	۹۸
رعیت پروری	۱۰۱
فصل پنجم: سامانیان و مسئله مشروعیت	۱۰۵
پیشینه خاندانی و دهقانی	۱۰۶
پیشینه خاندانی	۱۰۶
پیشینه دهقانی	۱۰۸
میراث کهن	۱۱۲
میراث فرهنگی و زبان پارسی	۱۱۳
دیوانسالاری	۱۱۷
وزراء	۱۱۸
دین و دستگاه خلافت عباسی	۱۲۰
رعیت پروری	۱۲۷
روحیه تسامح و تساهل	۱۳۲
فصل ششم: آل بویه و مسئله مشروعیت	۱۳۷
مبنای استیلایی	۱۴۳
دین و دستگاه خلافت عباسی	۱۴۶

۱۵۳.....	مدارای مذهبی
۱۵۶.....	عصبیت قومی و سنت کدخدایی
۱۵۹.....	رعیت پروری
۱۶۱.....	میراث کهن
۱۶۵.....	منابع فارسی

www.ketab.ir

مقدمه

در عصری که ما زندگی می‌کنیم نسبت به بررسی‌های تاریخی خصوصاً در حوزه مشروعیت سیاسی حکومت‌ها حساسیتی ویژه وجود دارد. ظهور چنین روندهایی، زمینه‌ساز پیدایش مکاتب و دیدگاه‌های خاصی جهت توجیه‌گری این وضعیت شده است. ضرورت‌هایی که در زیر خواهد آمد، سبب شده که در زمان ما به‌خصوص محققین را وادار به گزینش کند تا معرفی عمومی، سطح دانش و آگاهی جامعه را در ارتباط با سیر شکل‌گیری و تداوم و تحول در مشروعت حکومت‌های مختلف افزایش دهد. از همین رو، در هر دوره‌ای مکاتب و ایدئولوژی‌های خاصی برای توجیه مشروعیت حاکمان، به توجیه قدرت و سامان دادن روابط بین فرمانران و فرمانبران پرداخته‌اند. به عبارت دیگر، برحق جلوه دادن سلطه یا تلاش برای مشروع‌سازی در آراء و افکار حاکمان سیاسی به شیوه‌های متفاوتی تعبیر و تفسیر شده است؛ برای مثال در آراء مائوس که دولت را برساختهٔ منازعه طبقاتی می‌داند، مشروع سازی فرایندی است که از طریق دست‌آورد ایدئولوژیک نظام حاکم عملی می‌گردد. در مقابل، ماکس وبر ساحت‌های زندگی انسان را تحت تأثیر عوامل مختلف عقلانی و غیرعقلانی می‌داند، بنابراین، همواره در پیاست با یکی از انواع سلطه و مشروعیت اعم از سنت، کاریزما و یا قانونی روبرو هستیم.

اما، صرف‌نظر از اینکه مشروعیت بر پایه سنت، ایدئولوژی، مشارکت یا سیاست مشخص استوار باشد، وجود آن برای کارایی و ثبات نظام سیاسی پیامدهای مهمی دارد. در حقیقت مشروعیت تأمین‌کنندهٔ قواعد حاکم بر نوعی آبادانی و سازمان‌دهی شهروندان و اولیای امور است. مشروعیت، قدرت و حاکمیت را تلطیف و انسانی جلوه می‌دهد.

مسئله‌ای که در ارتباط با مشروعیت حکومت‌های مورد بحث بسیار حائز اهمیت است و باید به آن اشاره کرد این است که، هیچ یک از الگوها و مکاتب فکری که به بحث و بررسی پیرامون مسئله فوق پرداخته‌اند در ارتباط با مشروعیت حکومت‌های مورد بحث به عنوان یک الگو و شاخص جامع و قابل قبول مطرح نگردیده و همخوانی مناسب و مطلوب با شرایط و موقعیت این حکومت‌ها ندارند. با توجه به ساختار پیچیده اجتماعی و سیاسی جامعه ایران و تلفیق افکار و اندیشه‌های ملهم از اندیشه سیاسی اسلام، اندیشه سیاسی ایرانی و نیز اندیشه‌های قومی و قبیله‌ای حاصل از حضور نیروهای قبیله‌ای ایرانی و غیرایرانی، بررسی مشروعیت نیز به همان مقدار پیچیده و چندلایه است. بنابراین مجبور به ارائه دیدگاهی جدید تحت عنوان «مشروعیت توأمان» برای توجیه مشروعیت در این دوره

شده‌ایم. از طرف دیگر چون ما به بحث در مبانی نظری حکومت‌هایی می‌پردازیم که در گذشته تاریخی قرار دارند و دسترسی به مبانی نظری و اندیشه‌های سیاسی آنان تنها از طریق متون و آثار به‌جامانده امکان‌پذیر است، کار دارای پیچیدگی دو چندان شده و لازمه آن پیروی از یک دیدگاه و روش تفسیری در متون به‌جامانده است تا به کمک آن بتوان دیدگاه‌ها و اندیشه‌های نهفته در آنها را بازنمایی و بازسازی کرد.

با همه این تفاسیر، این کار را می‌توان هر چند ناتمام، گامی در این مسیر تلقی کرد به این امید که راهی را بنمایاند و تأملی را برانگیزاند.

دکتر عبدالله ساجدی

استادیار گروه تاریخ دانشگاه پیام نور

دکتر هوشنگ خسروبیگی

دانشیار گروه تاریخ دانشگاه پیام نور

پاییز ۱۳۹۶